

דף פח.

תוכן ענינים

- א. בענין מהו המקור דע"א נאמן באיסורין.
- ב. בענין נאמנות ע"א באיתחזיק איסורא.
- ג. בענין ע"א בעדות אשה אי הוי מה"ת.

אלא סברא היא מידי דהוה אחתיכה ספק של

חלב ספק של שומן ואתא ע"א ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן וכו'.

א] בהא דע"א נאמן להעיד על חתיכה שהיא של שומן [וכן בכל איסורין מנלן דע"א נאמן באיסורין].

א. רש"י פ"י דודאי פשיטא לן דסמכינן עליה כל זמן שלא נחשד דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו. ומבואר דדבר דמסתבר הוא שיהא ע"א נאמן באיסורין, ובתוס' ישנים הקשה דנימא ליה דצריך ליהרהר, ומהכ"ת להאמין ע"א משום סברא זו.

ב. אולם תוס' ותוס' ישנים פ"י דילפינן ליה מנדה דסמכינן עליה כדכתיב 'וספרה לה' לעצמה, ומזה ילפינן לכל האיסורין.

ג. ומבואר דנחלקו רש"י ותוס' אי נאמנות דע"א נאמן באיסורין הוא מסברא כדעת רש"י, או מנדה כדעת התוס'.

ד. ובשיעורי ר' אלי' ברוך על גיטין (אות ק"ח) הביא דנסתפקו האחרונים בדין ע"א נאמן באיסורין אם הוא מדין 'עדות' דנתחדש דבאיסורין סגי בעדות של עד אחד, או דבאמת אין לעד אחד דין של עדות, ורק דבאיסורין נתחדש דלא בעינן עדות וסגי ב'נאמנות' ולענין זה ע"א נאמן.

ה. ואמר דיש לתלות נידון זה בפלוגתת רש"י ותוס', דלרש"י דילפינן לדין ע"א נאמן באיסורין מסברא לא מסתבר שנתחדש בזה דין עדות אלא הוי דין נאמנות מחודשת באיסורין, אולם לדעת התוס' דילפינן ליה מקרא מסתבר יטפי שהוא דין עדות וילפינן מקרא דבאיסורין סגי בעדות של ע"א.

ו. וני"מ לדינא בפלוגתת הפוסקים שהביא הש"ך (יו"ד סי' קכ"ז סק"י"ד) האם בכל עד אחד דנאמן באיסורין אמרינן לדינא דעולא דכל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי הוא כשנים, דמדברי הרא"ש מבואר דאמרינן הכי בכל ע"א נאמן באיסורין, והריטב"א (להלן דף פח:) ובנמוק"י (שם) כתבו שהוא דין שנתחדש רק במקום שמעיקר הדין בענין שנים וכגון בסוטה ועגלה ערופה או עדות אשה, דמכיון דמעיקר הדין הוה בעינן בהו שנים ומי"מ האמינה תורה או חכמים לע"א בהכרח דנתחדש דהרי הוא כשנים, אבל באיסורין דמעיקר הדין סגי באחד ליכא לכלל דעולא, ואם יבוא עד אחד ויכחיש הוי ע"א בהכחשה.

ז. והוסיף הש"ך דאם המקור לנאמנות דע"א הוא מסברא אז בודאי לא חשיב כשנים דאין זה בכלל כל מקום 'שהאמינה תורה' ומהכ"ת דחשיב כשנים. ובתורת גיטין להנתיבות (גיטין דף ב:) כתב דהנידון אי ע"א באיסורי הוי כשנים תלוי בפלוגתתא הראשונים דלרש"י דע"א נאמן באיסורין הוא מסברא דא"כ אין לך אדם אוכל אצל חבירו, א"כ לא אמרינן בזה דהוי כשנים דלא מצינו בתורה דחשיב כעדות, אבל לדעת הסוברין דנתחדש בקרא דע"א נאמן באיסורין שפיר איכא למימר אף כאן דכל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים. [אולם ר' אלי' ברוך צידד לדחות תלייה זו, דהנה הרא"ש דכתב דהוי כשנים מיירי באיתחזיק איסורא דנאמן כשהוא בידו כמבואר בסוגיין, והריטב"א מיירי בלא איתחזיק, וא"כ י"ל דגם להרא"ש לא אמרינן ע"א באיסורין כשנים היכי דא"צ לשנים, אבל באיתחזיק דשפיר צריך שנים ומהני בידו במקום שנים איכר רק בזה אמר הרא"ש דהוי כשנים וגם הריטב"א יודה לזה. אמנם לדעת מהרי"ק דבידו פועל כאילו לא איתחזיק איסורא ושוב נאמן כשאר ע"א נאמן באיסורין, אז אין לומר סברא זו ודו"ק].

ב] מידי דהוה אטבל הקדש וקונמות וכו'.

א. הנה הגמ' אומר דע"א המעיד שמת בעלה נאמן כמו טבל הקדש וקונמות ופרש"י דאע"ג דאיתחזיק איסורא סמכינן על העד. והגמ' הקשה ע"ז ממ"נ אי כשהוא בידו להפריש הטבל ולהתיר הקדש וקונמות אז פשיטא ואי כשאינו בידו אז מנלן דנאמן. ויוצא מזה ב' חידושים בהל' נאמנות של ע"א לגבי איתחזיק איסורא, א' כשהוא בידו הוא נאמן, ב' כשאינו בידו אז הגמ' שואל כמסתפק בדבר 'מנא לן דנאמן'.

ב. **בידו:** בענין נאמנות של בידו ידוע ב' דרכים של הראשונים בביאור דין בזה. א] הרא"ש (גיטין פ"ה סי' י"ג אות י"א) כתב דבעלים נאמן על שלו, וגם כשאינו בעלים אם זה בידו נאמן דהוי כבעלים. ב] אמנם במהרי"ק (שורש ע"ב) ביאר דהבידו מועיל לגרע החזקת איסור ונאמן מדין ע"א נאמן באיסורים. ובזה תי' האיך ילפינן מנדה לשאר איסורים הא בנדה

איכא בידה, ותי' דבידו רק מגרע כח החזקה ושוב נאמן כדן הכללי דע"א נאמן באיסורין (עיין שמעתתא ש"ו פ"ו מ"כ בדברי המהרי"ק).

ג. ע"א באיתחזיק: הנה עוד מבואר דהגמ' מסתפק אי ע"א נאמן באיסורין כשאיתחזיק איסורא, ונחלקו הראשונים להלכה, דהתוס' בגיטין (דף ב:) כתבו דהוי ספיקא בגמ' דידן אי ע"א נאמן באיתחזיק, אולם הרמב"ן והרשב"א כתבו דע"א נאמן באיתחזיק [הרמב"ן כתב דפשיטא כן והגמ' רק דן כמה שאלות בהענין, והרשב"א כתב דתלוי בנידון אחרת וקיי"ל דע"א נאמן באיתחזיק]. להלכה עיין בשו"ע יו"ד סי' קכ"ז סעיף ג'.

ד. בעיקר הספק אם ע"א נאמן במקום איתחזיק, העיר בספר מאמר יבמין בפשוטו הספק הוא אם ע"א נאמן נגד חזקה, ומה"ט דנו האחרונים [פני"י, מקנה, נו"ב, ושמעתתא] דאין ע"א נאמן נגד הרוב, דהא רובא וחזקה רובא עדיף כמש"כ, אמנם רע"א בכתובות (דף יג:) צידד דהא דאין ע"א נאמן באיתחזיק אינו משום כח החזקה, אלא דאינו נאמן לחדש בעדותו לומר שנשתנה [כמו בטבל], אבל היכי דבלא עדותו היה ספק ורק דמוקמינן לה אחזקה י"ל דע"א נאמן, וכן לגבי רוב.

ג] בענין ע"א בעדות אשה אי נאמן מה"ת או מדרבנן.

א. הגמ' מסיק דהטעם דע"א נאמן בעדות אשה לומר שמת בעלה הוא משום 'מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה' ומשום עיגונא הקילו בה רבנן. ופרש"י והראשונים דכוונת הגמ' דכיון דמחמירין עליה מאד אם בעלה תחזיר, על כן היא חוששת שמא תתקלקל ואינה נשאת עד דבדקה וידעה שמת בעלה. ובגמ' להלן (דף צג:) מצינו עוד סברא דמיתת הבעל הוי עבידא לגלויי שמא יחזור ולא משקרי בה אינשי.

ב. ובעיקר הא דהקילו רבנן להאמין ע"א אע"פ שמן התורה בענין שני עדים כשאר דבר שבערה תמהו הראשונים מאד, כיצד עקרו חז"ל דבר מה"ת בקום ועשה דהא בלי ב' עדים היא נחשבת כאשת איש מה"ת ואיך התירוה לינשא בע"א, ונאמר בזה כמה שיטות ראשונים.

ג. השיטות דהוי מדרבנן: תוס' (ד"ה מתוך חומר) כתבו דתקנת חכמים הוא להאמין העד, ואינו עקירת דבר מה"ת 'כיון שדומה הדבר הגון להאמין' ובדבר שיש קצת טעם וסמך לא חשיב עוקר דבר מה"ת [ודבריהם צ"ע הא למעשה עוקרין דבר מה"ת, וכנראה דרצו לומר (ואכתי צ"ב) דבאמת יש סברא גדולה להאמין לע"א שמת בעלה כיון דמסתמא לא ישקר וגם היא בודקת היטב, אולם לא חילק התורה בין הנושאים ובכל מקום הצריך ב' עדים, אולם בצירי כזה שיש סברא וטעם הגון בעצם להאמינו אז אינו נחשב שעקרו דבר מה"ת, אלא שתקנו דבר המסתבר אע"ג דבדיני דאורייתא אינו כן ודו"ק].

ד. רש"י בשבת (דף קמה:) כתב דחכמים אפקינהו הקידושין ולכן היו יכולין לתקן להאמין העד. אולם יש כמה קושיות ע"ז, וברשב"א בכתובות (דף ג.) ובשמעתתא (ש"ז פ"א) כתבו דרכים שונים דלא בכל אופן הפקיעו הקידושין.

ה. השיטות דהוי מדאורייתא. הריטב"א ביאר 'דקים להו לרבנן דמילתא דעבידא לגלויי שהחמרת עליה בסופה כ"כ, ודאי קושטא קא מסהיד וכי דייקא ומנסבא בדין מנסבא, ואנן סהדי במילתא ופרסום כזה נחשב בכל מקום לעדות גמורה ואפילו מדאורייתא', והכתוב מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורש שניכר דברי אמת שיהא חשוב כעדות. וכן הסכים בנמוק"י. והא דאמרו משום עיגונא הקילו רבנן, ר"ל דמן הדין היו חכמים מחמירים בכזה וכו'.

ו. וכע"ז מצינו ברמב"ם (הל' גירושין פ"ג הכ"ט) שכתב דלא הקפידה תורה על עדות שני עדים ושאר משפטי העדות אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בריו, אבל בדבר שאפשר לעמוד על בריו ואין העד יכול להשמט אם אין הדבר אמת כגון דאם העיד שמת פלוני ובא פלוני הרי נתגלה שקרו, בזה לא הקפידה התורה עליו כיון שהדבר רחוק שיעיד בשקר.

ז. שיטת הרמב"ם: אמנם בשיטת הרמב"ם האריכו גדולי הראשונים ואחרונים האם דעתו דהוי מדרבנן או מדאורייתא דיש כמה סתירות בדבריו, דממה שכתב דלא הקפידה תורה להצריך כאן עדות משמע דמהני מה"ת, אמנם תחילה כתב אל יקשה בעיניך שהתירו "החכמים" הערוה החמורה בעדות אשה, ומשמע דהוי תקני"ת, ובהל' עדות כתב דב' מקומות האמינה תורה לע"א והיינו סוטה ועגלה ערופה, ובמקום אחד האמינו חכמים והיינו בעדות אשה שמת בעלה, ומוכח דהוי מדרבנן.

ח. ובישוב הסתירות כתבו התשב"ץ (סי' פ"ג) והנו"ב (אה"ע קמא, סי' ל"ג) דיש חילוק בין עד המעיד בעצמו מה שראה, לעד מפי עד, דמאחר דכל טעם נאמנותו הוא משום שירא שיתגלה שקרו לרבים ולכן הוא ירא מלומר שקר, אבל כשאומר כן בשם אדם אחר ליכא הוכחה זו, ובזה שפיר הוי מדרבנן. וי"א כן לגבי כל פסולי עדות דלא מהני מה"ת אלא מדרבנן. ויש מתרצים סתירת הרמב"ם דמה"ת אפשר להאמין העד מדין 'אנן סהדי' אבל חכמים נתנו לו דין עדות וכו'. אמנם דעת הריב"ש (סי' קפ"ה) והלח"מ (הל' גירושין שם) ועוד פוסקים דלהרמב"ם הכל מדרבנן ע"ש בדבריהם.